

КРЕМЕНЕЦЬКІ СЕМІНАРИСТИ XIX СТ.: СТАТУС, МОНІТОРИНГ, РЕЙТИНГ

Назар БАГНЮК

Бібліотеки духовних навчальних закладів, окрім книг, поповнювались періодичним виданнями. Так, в 1874 р. бібліотека Кременецького духовного училища отримала посібники 33 найменувань, 3 збірники офіційних документів і впродовж року до неї поступали 10 періодичних видань, серед яких — «Духовна бесіда», «Християнське читання», «Сім'я і школа», «Всесвітній мандрівник», «Шкільне життя», «Природа» та інші. Загальна сума придбаної літератури та передплаченої періодики склала 163 руб. 21 коп., що на той час і для такого рівня навчального закладу було значною сумою.

Існувала система забезпечення навчальними книгами учнів духовних закладів освіти. Для прикладу, у цьому ж 1874 р. Правління Кременецького духовного училища запропонувало для продажу своїм вихованцям набір навчальної літератури всього на 137 руб. 50 коп.

Зміст, ідейно-теоретична і духовна спрямованість літератури, що використовувалась як у світських, так і в духовних навчальних закладах, контролювалися керівними інстанціями народної та духовної освіти, і при найменших відхиленнях від встановлених норм використання літературних джерел у навчальному процесі вживалися відповідні заходи. 24 травня 1874р. Міністр народної

освіти надіслав циркуляр керівництву навчальних закладів, в якому вимагав дотримуватися заборони на використання літератури зі «списку книг і брошур революційного змісту». Такі списки доводились до відома керівництва закладів освіти і мали забезпечити навчально-виховний процес від «шкідливих революційних впливів».

Серцевиною функціонування семінарії була організація навчального процесу, а в ньому — якість знань і рівень поведінки семінаристів. Навчальні успіхи визначалися за 5-бальною системою. Для виведення середнього балу застосовувалися дробі. На успішність учня не впливали необов'язкові (нині факультативні) предмети і церковний спів, до якого у семінарста могло не бути природних даних або не дозволяв стан здоров'я. За рівнем успішності семінаристи розподілялися на розряди (рейтингові групи). До першого розряду відносились ті, хто при абсолютній більшості оцінок «5» і «4» мали лише одну «3»; другий розряд складали ті, що мали середній бал «3» з десятима і «2» з одного предмета. Решта семінаристів із задовільними і кількома незадовільними оцінками входили до третього розряду. При не ліквідації незадовільних оцінок учні молодших класів один раз залишалися на повторний курс, а зі старших класів —

підлягали відчисленню із правом поновлення. Семінаристи, які були на державному утриманні, при неуспішності таке утримання втрачали, і воно переходило до більш успішних. Діяло особливе правило щодо випускників семінарії, які під час навчання перебували на державному утриманні, а після завершення навчання перейшли на службу з духовних установ у світські: вони повинні були повернути затрачені на їхнє навчання кошти до державної скарбниці. Повернення їх могло відбуватися частинами, а сума могла бути зменшена Правлінням семінарії.

Підсумковим статистичним документом навчального року семінарії виступав розрядний список семінаристів, який розпочинався з випускників і завершувався списком учнів першого класу, переведених до другого. Списки складалися за рейтинговим принципом згідно із навчальними успіхами й іншими позитивними показниками. Випускників семінарії, що досягли найвищих успіхів, рекомендували на навчання у Московську, Санкт-Петербурзьку та Київську духовні академії. У 1873 р. такі рекомендації отримали 5 із 72 випускників; 45 завершили навчання зі званням «студент», а 22 — зі званням «вихованець». Розрядний, тобто рейтинговий, список семінаристів молодших класів (від 1 по 5 клас) формувався за такими

розрядами: «переведено до наступного класу», «підлягає переєкзаменовці з предмету чи предметів, з яких отримано незадовільні оцінки», «залишається в тому ж класі на повторний курс». Публікація такого документу «Волинськими єпархіальними відомостями» мала значний виховний момент і резонанс серед населення краю, бо впливала на авторитет родин і сімей семінаристів та стимулювала майбутніх релігійно-церковних діячів до наполегливого оволодіння навчальними дисциплінами навіть заради честі батьківського дому і доброї слави своєї родини. Як бачимо, в духовних освітніх закладах Волині XIX ст. вже застосовувався своєрідний освітянський варіант сучасної системи «Prozoro».

Високе рейтингове місце випускника духовної семінарії у розрядному списку поряд іншими пільгами та перевагами надавало йому право викладати Закон Божий у світських навчальних закладах без посвяти його у священники і без додаткового випробування «пробними уроками» (такі уроки були проведені під час навчання у старших класах семінарії), але «після визнання за ним права бути законовчителем зі сторони єпархіального керівництва».

(Закінчення в наступному номері)

БОРОТЬБА ЗА СВІДОМІСТЬ

Ольга СТАВІНСЬКА

(Бібліографічний огляд)

Національний музей «Меморіал жертв Голодомору» спільно з Всеукраїнською правозахисною організацією «Меморіал» імені Василя Стуса, громадською організацією імені Омеляна Ковча, за підтримки газети «Україна молода» здійснює проект «Книги для 100 університетів та бібліотек України», в рамках якого бібліотека КОГПА ім. Тараса Шевченка отримала тематичний комплект книг з історії України (33 примірники книг та 24 постери, а також документальний відеофільм «Американська допомога голодуючій Україні, 1921 — 1923рр.», українською, англійською, російською мовами). Проект спрямований

на поповнення фондів наукових бібліотек університетів та публічних бібліотек сучасними науковими та науково-популярними виданнями з історії України XX ст., зокрема про геноцид української нації — Голодомор 1932 — 1933 рр. Всі книги мають українське патріотичне спрямування, покликані вести боротьбу за свідомість, насамперед свідомість молоді, яка формує українську національну еліту. «Перемога народжується не на полі бою, а в школах та університетах» — із цим меседжем проект рухається Україною.

Працівники бібліотеки нашої академії підготували книжкову виставку-презентацію «Боротьба за свідомість», з якою студенти та викладачі мали змогу ознайомитись у фойє навчального корпусу №1. Пропонуємо вашій увазі бібліографічний огляд окремих видань із вищезгаданої виставки, що розкривають резонансні сторінки історії України, формують історичну пам'ять, яка є основою зброєю у боротьбі за нашу свідомість.

Про передумови та причини Голодомору 1932—1933 років, механізм його творення та наслідки, що призвели до значних культурних, соціальних, ментальних, морально-психологічних втрат, йшлося на Міжнародній науково-практичній конференції «Голодомор 1932—1933 років: втрати української нації», яку Національний музей «Меморіал жертв Голодомору» провів на базі Київського НУ ім. Тараса Шевченка за підтримки Фонду Українського Голодомору-Геноциду (Чикаго, США) та Громадського комітету із вшанування пам'яті жертв Голодомору-Геноциду 1932—1933 років в Україні. Збірка включає наукові праці про механізми чинення Голодомору та наслідки злочину. Центральним питанням збірника є оцінки демографічних втрат української нації. З матеріалами даної конференції можна ознайомитись в збірнику «Голодомор 1932—1933 років: втрати української нації: матеріали Міжнародної науково-практичної

конференції». Видання розраховане на істориків, етнологів, краєзнавців, викладачів та всіх, хто цікавиться темою Голодомору 1932-1933 років.

Основним першоджерелом для наступного видання є переважно усна історія: 1374 свідчень очевидців Голодомору з різних областей України та Кубані. У назві книжки «І чого ви ще живі?» використано репліку активіста Н (зі свідчення Єфросинії Халецької з м. Лохвиці (свідчення №819). Тут подано також аналіз політики радянської влади напередодні та під час Голодомору з точки зору підготовки до позбавлення українського села засобів існування: риканець Джеймс Мейс. Він перший визначив Голодомор як геноцид українського народу. Завдяки його подвижницькій праці світ взагалі дізнався про Голодомор. Дж. Мейс ґрунтовно доводив істину про штучність та антиукраїнську спрямованість одного з найбільших геноцидів в історії України — Голодомору 1932—1933 рр., документально підтверджував взаємозв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім. У книзі Мейс Д. «Україна: матеріалізація привидів» під однією обкладинкою зібрано близько 50 праць американського дослідника. Це злочоденні статті про минуле і сучасне України, які стосуються історії, політики, економіки та реформ; про болівові точки нинішнього часу: становлення громадянського суспільства, економічні, політичні, культурні, освітні проблеми, висвітлені на основі величезної фактологічної бази з історичної перспективи. Виведення України з «постгеноцидності», із «зачарованого кола ідола» — єдина нагально необхідна програма реформ для народу і держави, яку окреслював у своїх статтях автор. Частина праць опублікована вперше, інші публікувалися в газетах і журналах за 1994 — 2014 рр. Їх понад 10 років збирала й упорядковувала вдова автора Наталя Дзюбенко-Мейс (саме спільний душевний біль за долю багатостраждальної України з'єднав Джеймса Мейса і Наталю Дзюбенко у подружньому житті).

вилучення будь-яких, навіть незернових запасів їжі й одягу в селян у часи «тотальної колективізації».

Більше тисяч статей про Голодомор 1932—1933 років, архівні дані про його винуватців і жертв, уривки з цитат світових політиків, науковців, журналістів про події Великого Голоду в Україні містить «Енциклопедія голодомору» (авторський текст В. Марочка). Архівні матеріали для видання автор збирав та опрацьовував 30 років. Енциклопедія написана як наукова праця, кожну статтю супроводжують посилання на відповідні джерела, документи, літературу. Енциклопедія включає 1000 статей, 30 тематичних блоків. В ній, зокрема, за словами автора, розглядається діяльність тих історичних осіб, які зіграли безпосередню роль в організації голоду в Україні: керівників Радянського Союзу та України в 1930-ті роки, а також іноземних журналістів: як тих, які подавали західному світові правдиву інформацію про події в Україні, так і тих, які заперечували голод та його трагічні наслідки. Також представлені поіменно жертви Голодомору. Видання має меморіальну функцію.

Кожного року останньої суботи листопада мільйони українців запалюють свічки в знак пам'яті про Голодомор, але мало хто знає, що започаткував акцію «Запали свічку» аме-

риканець Джеймс Мейс. Він перший визначив Голодомор як геноцид українського народу. Завдяки його подвижницькій праці світ взагалі дізнався про Голодомор. Дж. Мейс ґрунтовно доводив істину про штучність та антиукраїнську спрямованість одного з найбільших геноцидів в історії України — Голодомору 1932—1933 рр., документально підтверджував взаємозв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім. У книзі Мейс Д. «Україна: матеріалізація привидів» під однією обкладинкою зібрано близько 50 праць американського дослідника. Це злочоденні статті про минуле і сучасне України, які стосуються історії, політики, економіки та реформ; про болівові точки нинішнього часу: становлення громадянського суспільства, економічні, політичні, культурні, освітні проблеми, висвітлені на основі величезної фактологічної бази з історичної перспективи. Виведення України з «постгеноцидності», із «зачарованого кола ідола» — єдина нагально необхідна програма реформ для народу і держави, яку окреслював у своїх статтях автор. Частина праць опублікована вперше, інші публікувалися в газетах і журналах за 1994 — 2014 рр. Їх понад 10 років збирала й упорядковувала вдова автора Наталя Дзюбенко-Мейс (саме спільний душевний біль за долю багатостраждальної України з'єднав Джеймса Мейса і Наталю Дзюбенко у подружньому житті).

Поетична легенда про прихід одного з апостолів Ісуса Христа Андрія Первозванного на землі стародавньої України-Русі лягла в основу історичного роману Наталії Дзюбенко-Мейс, більше знаної як талановита поетеса та журналістка. Новий твір Дзюбенко Н. Я. «Андрій Первозваний» — монументальне яскраве полотно, де історія доповнюється тонким проникненням у містику віри, містику людської душі. Це роман у найкращому, вже трохи забутому сенсі цього слова. Він міцно пов'язує, споріднює читача з героями, з подіями і не відпускає довго після того, коли книгу закриєш. Скільки раз поворотів сюжету, несподіванок, яке переплетіння долі і часів, як виразно виписане преображення людських душ силами добра, силами зла! Вправне перо автора карбує в уяві читача десятки живих образів: витончений, сумний, всезнаючий, завернутий у золотавий плащ Ісус; Велика Матір в оточенні вочові святи; хоробрі воїни на конях-аспидях, поліські красуні-мавки, пересичені життям римські чиновники, великі грішники. А головним, мабуть, є те, що в романі «під видимим світом проступає зовсім інший — справжній...» і відкриває нам забуті, але завжди існуючі ланки того безперервного історичного ланцюга, який не можуть розірвати ні люди, ні час.

До 100-річчя бою під Крутами Український інститут національної пам'яті випустив фотопроєкт «ВОІНИ. Історія українського війська». Це історія українського війська від часів Київської Русі і до сьогодні в 24 постерах про шлях української армії від князівського дружинника XI століття до воїна Збройних сил України у зоні АТО. Світлина, зроблена фотографом Анною Сенік, відображають українських військових у формі різних часів і з відповідною зброєю. На плакатах формату А1 зображення супроводжує інформація про військові підрозділи того часу: тип військової організації, чисельність озброєння війська, методи воєнного мистецтва та найвищачні битви. Крім цих плакатів, Інститутом національної пам'яті підготовлено спеціальну брошуру «Воїни. Історія українського війська» — це короткий конспективний виклад цієї історії, починаючи з X і закінчуючи XXI століттям.

Як люди живуть в плінні історії? Як вона їх змінює і як вони творять її, змінюючись при цьому? Про це примушує замислитися науково-популярне видання Герасименко О. «Майдан після Майдану». Написати цю книгу, як зазначає автор, її надихнуло сором'язливе замовчування подій на Майдані Незалежності після Революції Гідності. Тим більше, все частіше можна почути, що Революція ще не закінчилася, вона продовжується. Для багатьох учасників тих подій ще тоді, в лютому 2014 року, було це зрозуміло. Але довелося вибирати: або воювати, або тиснути на владу. Частина активістів залишилася на Майдані. Не всі їх розуміли, багато образливих слів доводилося вислуховувати. Ціле спекотне літо майданівці намагалися контролювати владу, підштовхувати її до реальних дій та проведення реформ. Однак встояти проти «системи» Майдан не зміг. Тому Революцію ще не закінчено. І ми повинні завершити розпочату справу. Така головна думка твору.

Спроба дипломата і політика передати свою версію подій на Майдані представлена в книзі Базіва В. «Армагеддон на Майдані: роман-реквієм» — нещадне у своїй невідворотній сповідальності та всепоглинальне за своїм гостросюжетним магнетизмом письмо автора справляє на читача вулканічне потрясіння, як і сам феномен Майдану на самосвідомість сучасного землянина. На смислового тлі подається документальна маловідома історія про те, що і як привело до Повстання, котре стало безпрецедентним актом кривавого вознесіння із провалля гуманітарно-кримінальної катастрофи для майже 50-мільйонного людського згромадження в центрі Європи.

Запрошуємо відвідати нашу бібліотеку й ознайомитись з презентованими виданнями, які закликають бути творцями історії, вдумливо читати книги з історії рідної держави, досліджувати свій родовід, збираючи факти, які ще не загубились у глибині часу.